

*Prikaz***F. William Engdahl: *Stoljeće rata – Anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak***

AGM, Zagreb, 2004, 422 str.

U vremenu kada smo u potpunosti preplavljeni prikazima povijesti, opisima onoga što se događalo i povijesnim knjigama raznoraznih autora, jedino im je zajedničko to što svi nude svoja viđenja povijesti, i svoja razmatranja o razlozima koji su uzrokovali neka od najkrvavijih krvoprolića čovječanstva uopće. Najčešće su svi ti prikazi povijesti i vrlo plitki, te samo zadiru u površinski sloj cijele priče. Ako smo išta naučili o povijesti, to je onda da je ne treba gledati crno-bijelo, već kroz cijeli spektar boja koje su posredno ili neposredno uzroci događaja koji tek na kraju završe ratom u svijetu. U svjetlu događanja posljednjih dvadesetak godina, počevši od prvog napada Amerike na Irak u siječnju 1991. godine, u prvi plan dolazi jedan razlog za kojeg se uvijek znalo da postoji i da je vrlo bitan, no čini se da je upravo taj razlog danas u svijetu i najvažniji; taj razlog je nafta. F. William Engdahl u središte svog viđenja povijesti stavlja upravo naftu, te o trenutačnim problemima u svijetu razmišlja upravo kroz aspekt naftnih odnosa u svijetu, te odnosa dviju zemalja koje su u 20. stoljeću, imale monopol na svjetske zalihe, te si time osigurale mogućnost krojenja svjetske sudbine. Ova knjiga nije uobičajen prikaz povijesti, niti je treba tako shvatiti. Mnogima će vjerojatno biti teško uopće i pojmiti sve odnose i zakulisne igre koje se odigravaju u gospodarskom i političkom svijetu već desetljećima, ali kao što sam prije navela, povijest nije crno-bijela.

Kroz prva dva poglavlja *Tri stupa Britanskog Carstva* i *Granice su povučene: Njemačka i geopolitika "velikog rata"*, Engdahl nas prikazom slike svijeta još od druge polovice 19. stoljeća, polako dovodi do onoga što će igrati glavnu ulogu tijekom ostatka ljudske povijesti. Počinje s Velikom Britanijom kao tada najjačom svjetskom silom: i gospodarskom, jer je funta tada još bila najjača, a i britanske su se banke pobrinule da si osiguraju lavovski dio svjetskih zaliha zlata, te vojno jer nije morala trošiti velike količine novca na očuvanje kopnene vojske, već je najbitnije bilo imati jaku mornaricu koja se ujedno koristila i kao osiguranje za očuvanje gospodarskih interesa. Gledajući u cjelini, britansku su moć u to vrijeme (druga polovica 19. stoljeća do početka 20. stoljeća), činila tri stupa: prvi se odnosio na britansku prevlast na moru i samim time prevlast u svjetskoj pomorskoj trgovini; drugi stup se tiče britanske neupitne dominacije u međunarodnom bankarstvu; treći stup, koji je s godinama postajao još važniji, bio je geopolitička dominacija nad glavnim sirovinama a to su bili pamuk, ugljen, kava i nafta. Tijekom takve ogromne britanske ekspanzije, događa se nešto što će svoju lošu stranu pokazati tek

dvadesetak godina kasnije, a za posljedicu će imati i jačanje Njemačke do te mjere da će u mnogim stvarima i preteći Britaniju. Opoziv zakona o žitu i uvođenje engleskog liberalizma, a sve na temelju ideja Adama Smitha i njegovih ideja o slobodnoj trgovini, imalo je za posljedicu veliku krizu iz 1873. godine. Nakon prvotne panike iz 1857. kada je kao rješenje nastala Središnja banka, posljedice koju je izazvala nova kamatna politika nije bilo tako lako ugasiti. Iz cjelokupnog kaosa u britanskom gospodarstvu, najveću korist je izvukla Njemačka koja je na vrijeme znala odustati od nepovoljnog tipa gospodarske politike koju je provodila Britanija. Njihov napredak se ispoljio na dva načina: jedan je bio jačanje moderne njemačke trgovačke, ali i vojne pomorske flote, a drugi je gradnja bagdadske željeznice. Povjesničari to zovu njemački *Wirtschaftswunder*. Svekoliki razvoj rezultirao je na kraju time da se njemačka proizvodnja do Prvog svjetskog rata povećala za pet puta; Zakon o novčanim transakcijama uspostavio je drukčiji oblik organizacije bankarstva od onog u Britaniji (dugoročno je taj zakon za posljedicu imao odsutnost burzovnih špekulacija), a mornarica im je postala druga po jačini u svijetu. Početna snaga tog njemačkog gospodarskog čuda bila je željeznička infrastruktura, dok je središte bilo u velikom napretku tehnološkog razvoja. No, ono što je do početka Prvog svjetskog rata postalo očito važan, ako ne i presudan čimbenik odlučujućim ljudima u dva najjača svjetska gospodarstva, bila je upravo nafta.

Sljedeća tri poglavlja knjige *Počinjete globalna bitka za kontrolu nafte, Nafta postaje oružje, a Bliski istok bojno polje i Zajednički i oprečni ciljevi: anglo-američka borba za hegemoniju nad naftom* opisuju nam međunarodne političke igre, koje će na svom kraju (prvim godinama nakon Prvog svjetskog rata) iznjedriti dvije države, Ameriku i Englesku, kao dvije odlučujuće sile koje će imati glavnu riječ po pitanju iskorištavanja ostatka svijeta da bi se dokopale što većih zaliha nafte. Ono što je započelo kao vizija britanskog lorda Fishera koji je još 1882. shvatio da je bolje koristiti naftu za brodove nego ugljen, te s druge strane njemačkog inženjera Daimlera koji je izumio prvi motor na naftni pogon, već će tijekom Velikog rata poprimiti neslućene razmjere. Engdahl nam prikazuje Prvi svjetski rat u svjetlu borbi za koncesije nad prostorima koja su bogata tim crnim zlatom. U to vrijeme Britanija je još uvijek bila igrač broj jedan: od prijekare same Vlade prema d'Arcyju od kojeg su iznudili prava na Perziju, zatim kupovanja većinskog paketa dionica Anglo-Persian Oil (danas British Petroleum) na nagovor Churchilla, sve do objavljivanja rata Njemačkoj; Engdahl smatra da razlog tome leži isključivo u činjenici što je to bila najveća gospodarska prijetnja, te je Britanija zbog toga – iako je bila na rubu bankrota, što pokazuju i dva tajna izvješća – sklapala potpuno neprirodne saveze, poput onoga s Francuskom i Rusijom, što je dovelo do Antante. Ali, tijekom rata dogodilo se nešto što je najočitije otkrilo skrivene planove britanskih savezničkih sila, a to je tajni diplomatski sporazum potpisan 1916. Potpisnice su bile Britanija, Francuska i kasnije Italija i carska Rusija, a nazvan je Sykes-Picotov sporazum prema dvojici dužnosnika koji su ga sastavili. Upravo je on odavao nakanu Engleske da nakon rata prigrabi najveću kon-

trolu nad naftnim potencijalima u Arapskom zaljevu, a tijekom rata da dobije opravdanje za prebacivanje ogromnih količina vojske na te prostore. Otkriva se još jedna neuobičajenost. a to je britansko potenciranje stvaranja židovske domovine u Palestini od engleskih "cionista nežidova", a sve s ciljem da se dobije strateška važnost. Tu je ideju potpomagala i skupina koju se naziva Okrugli stol, sačinjena od skupine privilegirane političke elite, kojoj je namjera bila održanje hegemonije anglo-saksonske kulture. Tako je do 1920. Britanija uspjela uspostaviti potpunu kontrolu nad cijelom južnom Afrikom te naftnim bogatstvima u bivšem Osmanlijskom Carstvu, a sve uz pomoć vojne prisutnosti. No u godinama koje slijede, u borbu za koncesije se uključuje i Amerika koja nije htjela više stajati po strani. Imala je donekle prednost jer je bila glavni britanski kreditor, čiji je dug iznosio 7,4 milijarde funti. Tek je konferencija u Genovi dovela do relativnog primirja u anglo-američkom sukobu iz postversajskog razdoblja. Do tada je taj sukob dobivala uglavnom Britanija, i to uglavnom zahvaljujući isprepletenosti britanske obavještajne službe i britanskih naftnih interesa. Četiri su kompanije odigrale ključnu ulogu: Royal Dutch Shell, Anglo-Persian Oil, d'Arcy exploitation Company i British Controlled Oilfields. Najvažnija američka kompanija bila je Rockefeller Standard Oil. Primjer takve borbe bio je Meksiko koju je ipak dobila Amerika, no na samome kraju nakon nacionalizacije Cardenasove vlade, britanski i američki naftni moćnici bojkotirali su Meksiko sljedećih 40 godina. Ali, vratimo se na Genovu i događaje od tamo koji će od Washingtona i Londona stvoriti kondominij globalne naftne moći.

Šesto poglavlje pod naslovom *Englezi i Amerikanci zbijaju redove*, zapravo nas dovodi do trenutka samog stvaranja najjačeg naftnog trusta u povijesti. Sve počinje konferencijom u Genovi 1922. na kojoj su Britanci htjeli postaviti temelje za ponovnu uspostavu zlatnog standarda iz predratnih vremena te uspostaviti diplomatske odnose sa Sovjetskom Rusijom, a zapravo doći do kontrole nad tada uništenim naftnim poljima u Bakuu. No Njemačka ih je sve preduhitrla obznajući da su s Rusijom potpisali bilateralni sporazum prema kojem se ova obvezala oprostiti svoje ratne štete Njemačkoj u zamjenu za pristanak Njemačke da proda svoju industrijsku tehnologiju Rusiji. Događaji koji su slijedili kulminirali su potpunim uništenjem njemačke valute. Ali još važniji proizvod tadašnje cjelokupne situacije bilo je smirivanje naftnih ratova, na način da se stvorio nevjerojatno moćni anglo-američki naftni kartel koji je kasnije nazvan Sedam sestara. Taj je mirovni sporazum službeno postignut 1927. u Achnacarryju. Sastali su se John Cadman, predstavnik kompanije britanske Vlade Anglo-Persian Oil i Walter Teagle, kao predsjednik Rockefellerova Standard Oila iz New Jerseyja. Magnati jedne i druge strane zapravo su se dogovorili da će prihvatiti postojeću podjelu tržišta i udjela, da će tajno utvrđivati svjetsku kartelsku cijenu nafte i time okončati rat cijena. Njihove su vlade godinu dana kasnije samo potvrdile taj privatni dogovor, koji je dobio ime Sporazum crvene crte. Od tog vremena se zapravo svjetske zalihe nafte nalaze pod čvrstom anglo-američkom hegemonijom. Od tada i Amerikanci dolaze na Srednji istok, te je stvorena podjela koja je ostala manje-više ista do danas: po-

vučena je crvena crta od Dardanela preko Palestine do Jemena, pa opet natrag prema gore kroz Perzijski zaljev, koja je obuhvaćala Tursku, Siriju, Libanon, Saudijsku Arabiju, Jordan, Irak i Kuvajt. Tih sedam moćnih kompanija koje su tvorile takozvanih "Sedam sestara" bile su: Esso, Mobil, Gulf Oil, Texaco, Standard of California, Royal Dutch Shell i Anglo-Persian Oil Co. Najutjecajniji svjetski središnji bankar u to vrijeme bio je Montagu Norman, guverner Engleske banke i upravo je on bio taj koji je ubrzao slom burze na Wall Streetu u listopadu 1929. Norman je imao i planove za promjenu političkih tijekova u centralnoj Europi. Jedna od tih promjena bila je izazivanje kraha bečke banke Creditanstalt, a to je potaknulo lančanu reakciju kraha bankarskih sustava u cijeloj Srednjoj Europi. U diktiranju te krize Normanu su pomogli George Harrison guverner Njujorške banke za federalne rezerve i Kuća Morgan. Druga važna promjena bila je financiranje radikalnog pokreta Adolfa Hitlera, iako je u to vrijeme Njemačka bila u potpunosti odsječena od izvora međunarodnog kreditiranja. Međutim, zabilježeno je da je Alfred Rosenberg (jedan od vodećih Hitlerovih ideologa) imao nekoliko sastanaka sa Normanom sve do konačnog dolaska Hitlera na mjesto kancelara 1933. godine. Taj "projekt Hitler" za cilj je imao nahuškavanje Njemačkog Carstva protiv Ruskog Carstva, da bi se međusobno iskrvarili do smrti.

Kraj Drugog svjetskog rata donio je i nešto drugačiju sliku svijeta, a to upoznajemo kroz sedmo i osmo poglavlje knjige *Nafta i novi svjetski poredak iz Bretton Woodsa i Kriza funte i prijetnja Adenauer – de Gaulle*. Jedna od najvažnijih promjena tog doba ticala se propasti Britanskog Carstva; izvoz je pao na samo 38% od predratnog izvoza 1938, gospodarstvo je bilo u kolapsu a sve je to za posljedicu imalo potpunu ovisnost o pomoći Sjedinjenih Država, dok je s druge strane Amerika znala da joj je nastala situacija jedinstvena priлика da zavlada svjetskim zalihama nafte, no da bi to napravila bilo joj je potrebno britansko iskustvo. Sve u svemu, anglo-američki naftni interesi nakon Drugog svjetskog rata bili su veći no ikad. Stoga je 1944. skovan i sustav u Bretton Woodsu koji je trebao biti temeljen na tri stupa: prvi bi bio Međunarodni monetarni fond (MMF), drugi je bila Svjetska banka te je treći stup bio Opći sporazum o carinama i trgovini. Sve je bilo vrlo spretno osmišljeno za osiguranje poslijeratne anglo-američke hegemonije nad svjetskim monetarnim i trgovinskim sustavom, a te su dvije države i unutar MMF-a i Svjetske banke dobile stvarnu kontrolu. Uz to prvi put u povijesti je i svaka valuta zemlje članice bila fiksirana uz američki dolar. Paralelno s ovim događajima velike američke naftne kompanije su si prigrabile najveće koncesije za naftu na Srednjem istoku, osobito u Saudijskoj Arabiji. Može se i napomenuti, samo da bi se dobila jasnija slika o kojim razmjerima govorimo, da je na temelju Marshallovog plana (poslijeratni Program za oporavak Europe) prema službenim podacima više od 10% pomoći odlazilo na kupnju američke nafte. Ta ogromna prevlast američkih naftnih kompanija na svjetskom tržištu za posljedicu je imala i uspon njujorških banaka; zapravo je američko društvo sve više počelo sličiti na britansko "imperijalno carstvo", orijentirajući se na financije, kontrolu sirovina i kontrolu međunarodnih uvjeta trgovine.

Britanija je za to vrijeme vodila borbu za izvore nafte na području Irana, na koji je izvršila invaziju još za vrijeme rata. Iranci su ipak na inicijativu dr. Mohammeda Mossadegha 1944. uspjeli progurati zakon o zabrani pregovora o nafti sa stranim zemljama. Iran je godinama neuspješno vodio borbu protiv dva svjetska diva, da bi na kraju CIA u suradnji s britanskom tajnom službom srušila s vlasti M. Mossadegha u operaciji pod nazivom AJAX, a na vlast su postavili mladog šaha Rezu Pahlavi te odmah ukinuli i gospodarske sankcije. Dok se Europa polako dizala na noge, jedna se zemlja istaknula i brzo napredovala, a sve zahvaljujući jednom čovjeku – Enricu Mattei u Italiji. Osigurao je energetska neovisnost Italije, dobio je koncesije u Iranu i Egiptu te je postigao fantastičan ugovor s Rusijom o izvozu nafte na europsko tržište. Stajalište Londona i Washingtona bila su ista kao i ona kompanija Sedam sestara – svi su smatrali da će Matteijeve revolucionarne inicijative poremetiti cijeli globalni svjetski naftni poredak. I danas se postavlja pitanje njegove smrti 1962. na vrhuncu poslovne moći, te izaziva niz teorija o sabotazi.

Godine 1957. osnovan je novi oblik gospodarske suradnje, Europska ekonomska zajednica u čijem su središtu bile Francuska, Njemačka i Italija. Činjenica je bila da Europa sve više jača i postaje jači konkurent anglo-američkim planovima, jer oni nikako nisu željeli politički i gospodarski neovisnu kontinentalnu Europu. Paralelno s jačanjem Europe, Amerika 1957. ulazi u prvu fazu recesije koja će trajati sve do polovine 1960-ih godina. Cijela situacija kulminirala je neshvatljivim ratom u Vijetnamu da bi se osigurala proizvodnja u ratnom dijelu gospodarstva, nerazjašnjenim ubojstvom predsjednika J. F. Kennedya (iako veliki broj dokaza vodi do CIA-e; smatra se da je ubijen jer je namjeravao povući vojsku iz Vijetnama), a i ono što je nekad bila prednost američkog dolara kao svjetske rezervne valute 60-ih se godina pretvorilo u teret.

Deveto i deseto poglavlje *Upravljanje svjetskom ekonomijom u naopakom smjeru: tko je zapravo kreirao naftne udare 1970-ih godina, i Odgovor Europe, Japana i zemalja u razvoju na naftni šok* donose događaje 70-ih godina dvadesetog stoljeća i najbitniji događaj tada, a to su uzroci i posljedice naftnog šoka. Treba započeti s Richardom Nixonom koji se na domaćem tržištu okrenuo ekspanzionističkoj monetarnoj politici, da bi 15. kolovoza 1971. objavio potez koji je potresao svijet: službeno je obustavio konvertibilnost dolara u zlato. Postignuto je to da je svijet u potpunosti stavljen na izravan standard dolara, bez podloge u zlato. Druga devalvacija dogodila se u veljači 1973. Međutim, iza Nixonovih postupaka stajala je mnogo veća i moćnija mašinerija, a to je anglo-američki financijski ustroj. U svibnju 1973. sastala se u Saltsjöbadenu u Švedskoj, skupina od 84 vrhunska svjetska financijska i politička moćnika. Ta Bilderberška skupina (tajno se sastaju od 1954, a tako se nazivaju prema mjestu njihova prvog sastanka) saslušala je scenarij Waltera Levya za neizbježno povećanje cijena nafte zemalja OPEC-a od 400%. Cilj toga tajnog sastanka bio je da se isplanira rukovođenje poplavom naftnih dolara koje se očekuje. Javlja se još jedna figura koja je bila bitnija i od samog Nixona, a to je Henry Kissinger, čijim je zaslugama započela i okupacija Egipta i Sirije nad

Izraelom. Amerika je dala svoju potporu Izraelu, članice OPEC-a su, nakon podizanja svojih cijena za 70% po barelu zbog toga proglasile embargo na prodaju nafte SAD-u. Slijedeći dan su Saudijska Arabija, Kuvajt, Irak, Libija, Abu Dabi, Katar i Alžir objavili da će početi smanjivati proizvodnju nafte za 5% mjesečno i prvi svjetski naftni šok bio je na djelu. Logikom stvari gospodarske posljedice su bile katastrofalne: bankroti i širenje nezaposlenosti, ipak u isto vrijeme naftni šok donio je ogromnu korist izvjesnim etabliranim krugovima – velikim njujorškim i londonskim bankama i kompanijama Sedam sestara, tj. multinacionalnim naftnim kompanijama u SAD-u i Britaniji. Bitno je napomenuti da je u to vrijeme počelo i zahuktavanje rasprava o korištenju nuklearne energije, koja je bila i jest glavni konkurent hegemoniji nafte. Vlade diljem Europe su izradile planove za izgradnju dodatnih kapaciteta za nuklearnu energiju, no tada počinje nešto za što autor drži jednom od najuspješnijih prijevara u povijesti. Naime, počela je strahovita propagandna ofenziva iz odabranih anglo-američkih trustova, s namjerom da oblikuju novi pristup "granica razvitka", a glavni akter priče je američki naftaš Robert O. Anderson. Darovani su milijuni dolara pod maskom potpomaganja agencijama za zaštitu Zemlje od nuklearne energije, koje su zapravo za cilj imale očuvanje naftnih interesa, a glavno oruđe bio je Aspen Institute for Humanistic Studies. Paralelno s tim javlja se još jedna nevjerojatnija i odvratnija ideja, koju je američki predsjednik Gerald Ford objavio i kroz memorandum kojim potvrđuje potrebu za "američkom kontrolom nad pitanjima svjetske populacije". Napravljen je ciljani popis od 13 zemalja koje su izdvojene kao "strateški ciljevi" za američka nastojanja radi kontrole porasta stanovništva. Zemlje koje su nabrojene su: Brazil, Pakistan, Indija, Bangladeš, Egipat, Nigerija, Meksiko, Indonezija, Filipini, Tajland, Turska, Etiopija i Kolumbija. No unatoč takvim ogromnim ekonomskim i financijskim udarima koji su proizašli iz prvog naftnog šoka, industrija se još uvijek uspijevala razviti u nekim dijelovima svijeta -napredovala je proizvodnja čelika, no s druge strane jedan sektor nije nikada oporavio a to su siromašne zemlje južno od ekvatora. Kako se učeterostručila cijena nafte proporcionalno je narastao i njihov deficit. I dok je s jedne strane američka vlada gušila svaki pokušaj bilo koje od zemalja nesvrstanih da se za njih stvori nova kreditna institucija (koja bi zamijenila MMF), s druge strane je za vrijeme naftnog šoka tajno stvarana čvrsta američko-saudijska ekonomska suradnja. Sve to stvara jedan začarani krug kojeg stvaraju veliki moćnici: isti oni koji su odlučili o poskupljenju nafte za 400%, sada su se okomili na zemlje koje su bile žrtve naftnog šoka na način da su im nudili kredite za kupnju skupe nafte, uz ogromne kamate.

Kissinger je cijelo vrijeme primjenjivao politiku "podijeli, pa vladaj", te je takav nastup sve više počeo smetati moćnicima, koji su odlučili da će na predsjedničkim izborima 1976. progurati Jimmy Cartera, koji je kasnije u svoje predsjedništvo doveo ogroman broj političkih savjetnika koji su bili članovi Trilateralne komisije. U to je vrijeme najkonkretnije odluke o razvoju nuklearne energije donio iranski šah, isti onaj kojega je CIA postavila 1953, a Francuska i Njemačka su postale najveći partneri u tim pregovorima koje je

Amerika stalno pokušavala stopirati. Washington je prestao podržavati iranskog šaha, te je na temelju svojih izvješća potporu pružio fundamentalističkoj islamskoj oporbi ajatolaha Homeinija. Službenici CIA-e su sudjelovali i u ovom državnom udaru koji je za posljedicu imao samo kaos: otkazan je cijeli program za izgradnju nuklearnih reaktora te je naglo odsječen iranski izvoz nafte. U to vrijeme je smanjena proizvodnja nafte i u Saudijskoj Arabiji, British Petroleum je otkazao neke velike ugovore za opskrbu naftom i započeo je "drugi naftni šok". Kasnije je otkriveno da zapravo nikada nije došlo do stvarnog pomanjkanja svjetskih zaliha nafte. Da bi kaos bio potpuniji, Carter je imenovao Paula Volckera na dužnost predsjednika najmoćnije središnje banke na svijetu – Banke za federalne rezerve SAD-a. Dolar je u to vrijeme i dalje slabio, te su politički stratezi u londonskom Cityju i New Yorku odlučili nametnuti maltuzijanski monetarni šok kako bi svjetska događanja preokrenuli u svoju korist. Cilj je bio nametnuti dolar kao najtraženiju valutu na svijetu. Naftni šok i Volckerov šok bili su samo sredstva kojima se htjelo dokrajčiti zabrinjavajući trend razvoja nuklearne energije po cijelom svijetu, te se stvoriti čvrsta ovisnost o anglo-američkoj nafti.

Posljednje poglavlje *Uspostava novog svjetskog poretka: sumrak bogova*, upoznaje nas s događajima zadnjih dvadesetak godina prošlog stoljeća. Svjetsko društvo sve jasnije poprima obrise onoga što je još u 19. stoljeću naveo britanski aristokrat Walter Lippman a to je ogromno primitivno mnoštvo, uglavnom neupućene javnosti kojom upravlja elita. Počinje sve jača vladavina aristokracije novca, svjetsku politiku kroje Margaret Thatcher i Volcker, kamatne stope rastu neslućenim brzinama sa zahtjevom za sve većim kresanjima vladinih troškova i smanjenja poreza te slamanje moći sindikata. Ukupno gledajući, bila je to jedna od najokrutnijih ekonomskih prijevara ikad učinjenih, a isti moćni mehanizmi korišteni su za nemilosrdno uništavanje dugoročnog ulaganja u industriju i infrastrukturu po cijelome svijetu. Primjeri su rušenje čileanskog gospodarstva pod diktaturom Pinocheta, rušenje gospodarstva Meksika te zemlje dužnice Trećeg svijeta koje su uhvaćene u nemilosrdni žrvanj sve gorih trgovinskih uvjeta za njihovu izvoznu robu, sve manjih prihoda od izvoza i strahovito većih iznosa koji su bili potrebni za servisiranje njihovih dugova. Počeo se uvoditi novi oblik naplate dugova jednim novim oblikom "diplomacije oružanom prijetnjom" i putem kreditnih banaka kojima pomaže MMF tako što postavlja stroge uvjete. Stvorio se začarani krug kreditiranja i potražnje dugova, sve su kontrolirale njujorške i londonske banke, a najveći apsurd je u tome što većina tog kreditnog novca uopće zapravo nije niti napuštala banke, već je samo mijenjala knjige. Sljedeća kriza u američkom gospodarstvu, pred kraj Reaganovog mandata na čije je mjesto 1988. došao George Bush, opet je riješena uz pomoć nafte. Saudijska Arabija je na nagovor preplavila svjetsko tržište nafte, što je za posljedicu imalo potnuće cijena po barelu i pad kamatnih stopa. Plan nove Bushove vlade bio je preusmjeriti financijski pritisak na određene američke saveznike kako bi "zajednički" snosili teret ogromnih američkih dugova, a novi plan tajnih službi bila je gospodarska špijunaža. Ujedinjenje Njemačke, iako je formalno imalo

anglo-američku potporu, izazvalo je paniku te su tajne službe obiju zemalja osnovale posebne odrede kako bi unaprijedile aktivnosti u Njemačkoj. Ali donesena je i nova odluka o poduzimanju nove ofenzive na Srednjem istoku i još važnijim zalihama nafte. Trebao im je izgovor za tamošnju vojnu prisutnost, te kad ga već nije bilo same su ga odlučile stvoriti. Irak je bio najpogodniji kandidat, a nije bilo ni za zanemariti to što se pretpostavljalo da je upravo ta zemlja bogatija naftom i od Saudijske Arabije. Nakon niza godina kreditiranja, ono je naglo prestalo pod optužbom da se novac koristi za izgradnju ratnog ustroja, potpirene su napetosti između Iraka i Kuvajta oko cijene nafte, a prije same iračke okupacije Kuvajta, američka veleposlanica je potvrdila Sadamu Huseinu da Amerika neće zauzimati nikakvo stajalište oko tog sukoba. Ipak su u siječnju napadnuti irački ciljevi, koji su osim stjecanja kontrole nad tamošnjim enormnim izvorima nafte za cilj imali i neposredno uništenje njemačke industrijske visoke tehnologije te japanskog gospodarstva, kao jednim realnim mogućnostima koje su stvarale prijetnju anglo-američkoj hegemoniji.

U svijetu konstantnih sukoba i ratova, nemoguće je ignorirati razloge koji dovode do istih. Isto je tako nemoguće, ili barem neodgovorno, ne zainteresirati se za dublje povijesne činjenice. Slika svijeta nikad nije niti bila jednostavna, a čini se da će s godinama postati još zamršenija i isprepletana nekim tuđim interesima. Zbog toga je upravo ova knjiga fascinantno i zanimljivo štivo koje prodire u samu srž stvari, i pruža uvid u onaj aspekt povijesti ali i sadašnjosti koja je uvijek "tu negdje", ali je malo tko izriče. Svatko s imalo znanja i volje da otkrije što se zapravo krije u pozadini svjetskih tijekova, shvatit će ovu knjigu kao pravo otkrivenje koje je mnogo bolje od većine drugih u definiranju pravih korijena problema našeg društva. Engdahl čitatelju ne daje kritiku jednog sustava, već neobičnu priču ili možda bolje rečeno, novu perspektivu sagledavanja povijesti kroz faktor koji danas igra najvažniju i najutjecajniju ulogu nego bilo što drugo ikada u svijetu – naftu. I laiku je jasno da upravo o nafti ovise tokovi današnjeg gospodarstva, no upravo kroz ovu knjigu na fascinantna način saznajemo koliko duboke i dugotrajne korijene ima ta igra nekolicine svjetskih moćnika. Ovo knjiga nije za one koji svijet promatraju bez pitanja "Zašto?", već za osobe željne odgovora i spremne suočavanja s onim što će do kraja knjige početi sve jasnije djelovati kao "zatvaranje očiju" pred svjetskim događajima koji se na prvi pogled čine nepovezanim.

Petra Buljan